

Pristup razvoju sustava za postojano očuvanje autentičnosti elektroničkih informacijskih objekata središnji je dio disertacije, podijeljen na ukupno šest poglavlja. Prema autoru, jedino sustavi koje podrazumijevamo pod nazivom sustav za upravljanje elektroničkim zapisima, repozitorij, digitalna knjižnica i digitalni arhiv sposobni su očuvati elektroničke objekte na dulji vremenski rok. Prema razini organizacije i provedbe postupka očuvanja, institucije su podijeljene u pet osnovnih skupina, a potom su analizirane prema trima osnovnim faktorima - organizacijskoj infrastrukturi, tehnološkoj infrastrukturi i resursima. Zatim se u nastavku konkretizira postupak vrednovanja i odabira najprikladnije metode očuvanja. Analizirajući pretpostavke za autentičnost, autor zatim objašnjava pristup postojanom očuvanju autentičnosti, a nakon toga postupke za dokazivanje autentičnosti. Upotreba elektroničkih potpisa i postojanih identifikatora za Stančića je od neupitne važnosti, jer oni služe kao potpora očuvanju autentičnosti. U završnom dijelu cjeline navode se oblici certifikacije, objašnjava način razvoja i organizacije postupaka certifikacije te korake samog procesa. Autor zaključuje kako se tek uspostavljanjem certifikacijskog sustava može stvoriti atmosfera povjerenja u institucije koje provode postupke očuvanja elektroničkoga gradiva, ali i osigurati primjena kvalitetnih metoda očuvanja usklađenih s međunarodno priznatim standardima.

U posljednjoj cjelini *Rezultati i komparativna analiza istraživanja primjene teorijskih postupaka očuvanja elektroničkih informacijskih objekata na dulji vremenski rok*, iznose se rezultati istoimene komparativne analize u institucijama u Hrvatskoj i izvan Hrvatske. Autor je usporedio rezultate svog istraživanja s onima Cloonan i Sanett iz 2000.¹ Od njih je djelomično preuzeo i upitnik koji je dodatno proširio i izmijenio. Usporedna istraživanja pokazala su kako su anketirane institucije svjesne potrebe razlikovanja postupka očuvanja klasičnog od elektroničkoga gradiva, te da su što se tiče provođenja očuvanja uglavnom usredotočene na tehničke postupke. Stančićevo istraživanje pokazuje kako je u međuvremenu, od istraživanja Cloonan i Sanett 2000. godine, došlo do određenog napretka, odnosno da se broj institucija koje nemaju razvijenu politiku očuvanja niti ju razvijaju, prepolovio.

Radoslav Zaradić

Lajnert, S. ***Arhivistički prikaz sustava bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj do likvidacije privatnih kreditnih poduzeća (1846.-1949.)***. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008. 483. str. + Prilozi

Vrijednu arhivističku bazu podataka o većini novčarskih institucija koje su djelovale na području Hrvatske u razdoblju od druge polovice 19. st. do 1949. godine izradio je Siniša Lajnert, viši arhivist u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Ujedno mu je to bila tema doktorske disertacije, koju je autor uspješno obranio 2008. godine pod mentorstvom prof. dr. sc. Damira Borasa, te komentorstvom dr. sc. Stjepana Čosića.

Prvo poglavlje *Sustav bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj u doba Habsburške Monarhije (1846.-1918.)* (24-145) sastoji se od osam potpoglavlja. U pr-

¹ Vidi više: Cloonan, Michèle V. i Sanett, Shelby, „Preservation Strategie for Electronic Records: Where We Are Now - Obliquity and Squint?“, *The American Archivist* god. 65, br. 1, proljeće/ljeto 2002, 70-106.

vom dijelu daje se povijesni kontekst, a u drugom pregled razvoja novčarskih institucija. U trećem potpoglavlju navode se glavne institucije državne uprave nadležne za novčarsko poslovanje, od ministarstava i središnjih tijela uprave u Beču i Budimpešti, do upravnih tijela u hrvatskim zemljama. Četvrti dio obuhvaća prikaz novčarskih sustava u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji i Istri do 1867, a peti nakon 1867. Bankama i štedionicama bavi se šesti dio poglavlja, a sedmi osiguravajućim društvima. Osmo potpoglavlje obuhvaća zadruge, a deveto novčarski sustav u Dalmaciji i Istri nakon Austro-ugarske nagodbe.

Novčarski sustav u Hrvatskoj u doba Države Slovenaca, Hrvata i Srba (1918.) (146-152), naslov je drugog poglavlja disertacije u kojem je prikazana osnovna struktura Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, a napose uloga povjerenika Narodnog vijeća za financije i Financijalnog odsjeka. Jedan dio poglavlja (str. 149-151) navodi samo članke iz Narodnih novina. Za disertaciju to nikako nije metodološki ispravno, naročito kad je riječ o tolikoj količini novinskog citata. Umjesto da se sadržaj tih članaka analizira, on se izravno preuzima i navodi. Tom tehnikom autor se relativno često koristio i u drugim poglavljima knjige.

Razdoblje između dva svjetska rata obuhvaćeno je trećim poglavljem *Sustav bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj u doba Kraljevine SHS/Jugoslavije (1918.-1941.)* (153-260). Lajnert se drži uhodane strukture iz prvog poglavlja, tako da i treće poglavlje raslojava na niz kronoloških tematskih jedinica - povijesnog uvoda, prikaza važnijih državnih upravnih jedinica nadležnih za novčarsko poslovanje, a naposljetku navodi i relevantne bankarsko-novčarske institucije. U posebnoj dijelu obrađen je i tijek unificiranja valutnog problema.

Četvrto poglavlje *Sustav bankovno-novčarskih institucija u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (1941.-1945.)* (261-318) slijedi već uhodani model. Kao tri glavna zadatka novostvorenog Ministarstva narodnoga gospodarstva, ističu se organiziranje novčanog sustava, državnog proračuna i državnog kredita. Posebno je obrađeno poslovanje sljedećih institucija: Hrvatske državne banke, Državnog vjeresijskog zavoda, Poštanske štedionice, Privilegirane agrarne banke te Zanatske banke. Na kraju poglavlja navedene su sve banke, štedionice, osiguravajuća društva i zadruge koje su poslovale na prostoru NDH.

Posebno poglavlje disertacije obuhvaća *Novčarski sustav u Narodno-oslobodilačkoj borbi (1941.-1945.)* (319-369). Odmah na početku istaknuto je kako je gospodarstvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH-a) imalo vrlo nestalan karakter, koji je bio ovisan o vojnim akcijama i njihovim uspjesima. Ekonomska služba u Narodnooslobodilačkoj vojsci uspostavljena je uredbom Josipa Broza 17. listopada 1943. U drugom dijelu pozornost je posvećena povjereništvima i odjelima za novčarsko poslovanje Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, ZAVNOH-a, te narodnooslobodilačkih odbora.

Sustav bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj u doba socijalističke Jugoslavije do likvidacije privatnih kreditnih poduzeća (1945.-1949.) (370-451) naslov je posljednje cjeline disertacije. Ukidanje privatnog vlasništva i prijelaz na plansku privredu teme su uvodnog dijela poglavlja. Neposredno nakon rata oblik privatnog bankarstva je ukinut, a bankovni je sustav uklopljen u središnje državno administrativno upravljanje. Na teritoriju Narodne Republike Hrvatske to je radila Zemaljska banka za Hrvatsku. Početak druge faze u razvoju socijalističkog bankarstva Lajnert

vidi u 1946. godini pred početak prvog Petogodišnjeg plana. Bankarski sustav činile su sljedeće banke: Narodna banka FNRJ, Državna investiciona banka FNRJ, te Jugoslavenska izvozna i kreditna banka A. D. Beograd. Treću fazu (1948-1952) karakterizira osnivanje dva nova tipa banaka, državne banke za kreditiranje zemljoradničkih zadruža i komunalne banke. Poglavlje je zaključeno popisom gradiva zadružnih saveza i zadruga što se čuva u arhivima Republike Hrvatske prema *Pregledu arhivskih fondova i zbirki RH* iz 2006.

Uz navedena poglavlja sinteza je obogaćena i sljedećim dijelovima: Kratice (2-3), Predgovor (4-7), Uvod (8-23), Zaključak (452-457), Izvori i literatura (458-470), Sažetak (471-473), Zusammenfassung (473-476), Životopis (477), Sadržaj (478-483).

Već spomenuta vrijedna baza podataka nalazi se u Prilozima disertaciji na CD-ROM-u. Priloga je ukupno sedam: Institucije državne uprave nadležne za novčarsko poslovanje (hijerarhijski niže od ministarstava) (484-510); Uvođenje i zamjena novčanih jedinica kao i njihova vrijednost u odnosu na inozemne valute (511-534); Burze (535-544); Radničko osiguranje (545-587); dok se posljednja tri priloga (Baza podataka) odnose na novčarske zavode (banke, štedionice i osiguravajuća društva) koji su djelovali na hrvatskim prostorima do likvidacije privatnih kreditnih poduzeća (588-844).

Radoslav Zaradić

Kušen, D. *Arhivi vjerskih zajednica u sjevernoj Hrvatskoj. Razvoj, tipologija, sadržajni značaj*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011. 332 str.

Disertaciju pod naslovom *Arhivi vjerskih zajednica u sjevernoj Hrvatskoj. Razvoj, tipologija, sadržajni značaj*, autor Dražen Kušen, viši arhivist zaposlen u Državnom arhivu u Osijeku, obranio je 2011. godine pod mentorstvom dr. sc. Josipa Kolarnovića, nasl. izv. prof. u miru.

Početnih osam stranica disertacije nisu paginirane i čine ih: Zahvale, Sažetak, Summary, Ključne riječi te Sadržaj. Ukupno 332 paginirane stranice teksta čine: Uvod (1-7), osam u daljnjem tekstu navedenih poglavlja, Zaključak (285-288), Izvori i literatura (289-325), te Životopis autora s popisom objavljenih radova (326-332).

Sveobuhvatnost arhiva (8-31) naslov je prvog poglavlja koje je podijeljeno na četiri dijela. U prvom dijelu obrazlaže se pojam i strategija sveobuhvatnog arhiva - koncepta nastalog u kanadskoj arhivističkoj praksi, a u drugom dijelu autor prepoznaje sveobuhvatni arhiv u hrvatskoj arhivističkoj praksi još iz sredine 18. st., koja je „već duže vrijeme na tragu strategije koja označava pojam total archives“ (str. 10). U kontekstu strategije sveobuhvatnog arhiva, arhivi vjerskih zajednica predstavljaju iznimnu važnost, dok se u četvrtom dijelu navode konkretni institucionalizirani primjeri očuvanja i korištenja arhivske baštine vjerskih zajednica, kao što su: Sekcija za archive crkava i vjerskih zajednica Međunarodnog arhivskog vijeća (ICA/SKR), UNESCO, te niz crkvenih arhiva u državama srednje i zapadne Europe.

U drugom poglavlju *Arhivi vjerskih zajednica u kontekstu hrvatske arhivske službe* (32-61) autor se često referira na sveobuhvatnu sociološku studiju Marinović Bobinac, A. i Marinović Jerolimov, D. (2008) *Vjerske zajednice u Hrvatskoj*. Zagreb: